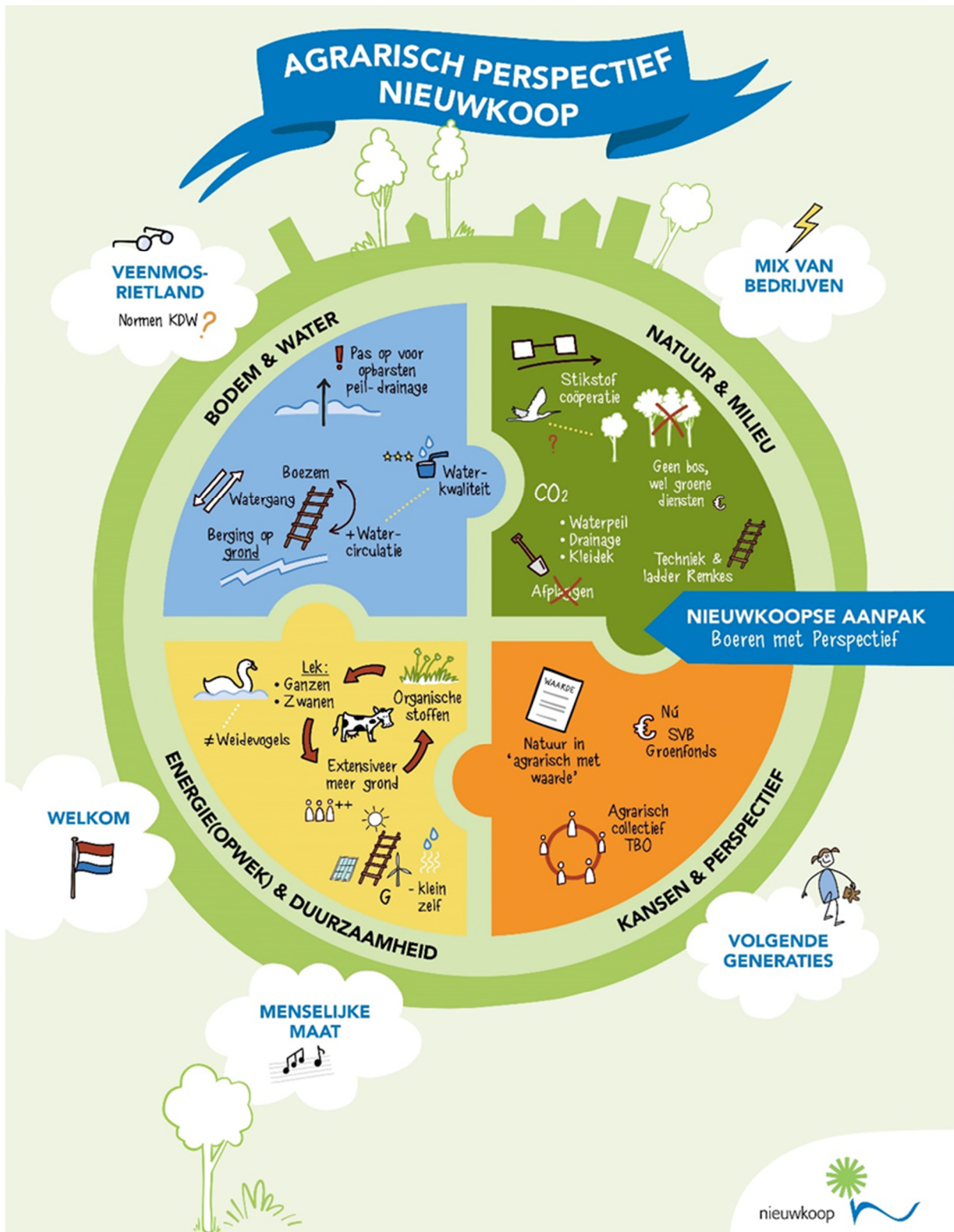

Position Paper

AGRARISCH PERSPECTIEF NIEUWKOOP

Nederland staat voor grote opgaven. De natuur en waterkwaliteit staan onder druk en het klimaat verandert. Het Rijk geeft via wettelijke kaders richting aan provincies, waterschappen en gemeenten om met elkaar aan deze opgaven te werken. En geeft antwoord op de vraag hoe Nederland er in 2050 uitziet. Het Nationaal Programma Landelijk gebied (NPLG) brengt de opgaven op het gebied van water, natuur, stikstof en klimaat samen en zorgt voor een gecombineerde aanpak voor een gezond landelijk gebied.

De gemeente Nieuwkoop is gesprekspartner voor de provincie Zuid-Holland. Hierbij denken en praten wij mee over mogelijke oplossingsrichtingen voor Zuid-Holland en specifiek ons gebied. Bijvoorbeeld in de gebiedsgerichte aanpak Nieuwkoopse Plassen. De Nieuwkoopse stem brengen wij in met gerichte input vanuit inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. In deze position paper verwoorden wij de stem van onze agrarische gebieden met input vanuit de sector, vertegenwoordigd door een diverse groep van lokale agrariërs.

De 'Nieuwkoopse aanpak' van de coöperatie 'Boeren met Perspectief' vormt een belangrijke bouwsteen.

Proces

Als eerste een uiteenzetting van de manier waarop deze position paper tot stand is gekomen. De bijlagen bieden nader inzicht in de processtappen we in de periode maart – mei 2023 met elkaar hebben gezet.

Aanleiding, aanloop en opzet

Zomer 2022 barst in Nederland de spreekwoordelijke bom in wat al de 'stikstofcrisis' heette. Een kaartje met reductiepercentages van het Rijk is de directe aanleiding. Binnen de agrarische sector volgt een nieuwe oproep tot actie en protest, waar massaal gevolg aan wordt gegeven. De onvrede uit zich op diverse manieren.

Op uitnodiging van LTO Noord gaat het college van B&W van Nieuwkoop in augustus 2022 in gesprek met een grote groep agrariërs uit onze gemeente. Er zijn veel vragen over de rol van de gemeente in dit dossier. Het blijkt belangrijk om onze positie ten opzichte van de provincie en het Rijk te verduidelijken. Een gemeente is weliswaar mede-overheid, maar staat als eerste voor de eigen inwoners. Er is ruimte voor het uiten van soms hevige emoties, ingegeven door zorgen en onzekerheid over de toekomst van niet alleen het eigen bedrijf, maar ook van "ons" buitengebied. De gemeente kan ook context en perspectief bieden. Bijvoorbeeld dat in het collegeprogramma staat dat de gemeente de komende periode een visie wil opstellen voor de agrarische gebieden. Als uitwerking en doorontwikkeling van de Omgevingsvisie Nieuwkoop, maar ook voor een nog stevigere inbreng en invloed richting provincie en Rijk. Dit kan en wil de gemeente niet alleen. Input, draagvlak, gebiedskennis en directe betrokkenheid van de mensen in het gebied zijn essentieel. Tijdens en na de bijeenkomst meldt zich spontaan een groep agrariërs die mee wil denken en hier gezamenlijk stappen in zetten.

Van hieruit starten de voorbereidingen. Ambtelijk en bestuurlijk zijn globaal de focus, het doel en de vorm bepaald. In de procesopzet krijgt (vanzelfsprekend) de kerngroep van agrariërs die zich hebben aangemeld een centrale rol. Daarnaast, in de "tweede ring", is steeds plek voor een of enkele deskundigen om tijdens het gesprek mee te schakelen voor bevestiging, ontkrachting of nadere toelichting.

Het proces is opgebouwd rond de volgende (avond)bijeenkomsten:

14 maart	Startsessie
21 maart	1ste themasessie: Bodem en water
28 maart	2de themasessie: Energie en duurzaamheid
12 april	3de themasessie: Natuur en milieu
19 april	4de themasessie: Kansen en belemmeringen regelgeving + voorbespreken brede inloop
9 mei	Brede inloop (wrap-up)
17 mei	Afsluitende sessie

Start- en themasessies

De intentie is om op 28 februari te starten met een eerste bijeenkomst. Er ontstaat echter opnieuw onrust onder agrariërs door een tweetal provinciale bijeenkomsten over de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) Nieuwkoopse Plassen op 13 en 14 februari. Dit dwingt even tot een pas op de plaats, maar snel wordt besloten dat het nu juist belangrijk is om het proces zo snel mogelijk te starten. Gelukkig blijkt dit achteraf de juiste keuze en inschatting. De startbijeenkomst vindt alsnog plaats op 14 maart.

Deze startbijeenkomst is in de eerste plaats een ijkmoment. De procesopzet, maar ook het doel en ieders intenties komen aan de orde. Hierin vindt men voldoende 'common ground'. Bij de eerste themasessie zijn betrokkenen c.q. vertegenwoordigers vanuit twee waterschappen aanwezig. Bij de derde themasessie schuift een inwoner aan met waardevolle (praktijk)kennis van de natuur en het specifieke beheer in het Nieuwkoopse plassengebied. De vierde sessie biedt ruimte voor een presentatie van het plan van 'Boeren met Perspectief'.

De opzet en onderwerpen van elke themasessie zijn steeds al vooraf helder. De sessies worden (be)geleid door de externe gespreksleider en een medewerker van de gemeente. Bij de uitnodiging is steeds een infoshheet met onderwerpen gevoegd ter voorbereiding van- en als hulpmiddel tijdens het gesprek. De sessies geven o.a. input voor een infographic die gaandeweg wordt opgebouwd en aangevuld (zie voorblad).

Brede inloop en afsluitende sessie

De opzet van de brede inloop van 9 mei wordt vooraf met de kerngroep doorgesproken. Afgesproken wordt dat de groep zelf andere geïnteresseerden uitnodigt aan de hand van een door de gemeente opgestelde uitnodigingstekst. De avond is geslaagd qua opkomst, positieve sfeer en brede inhoud. De aanwezigen kunnen zich vinden in de voorlopige opbrengst van het proces. Deze is tijdens de avond op posters gepresenteerd zodat de gesprekken zich hier omheen kunnen concentreren. Men benut volop de gelegenheid voor vragen en aanvullende opmerkingen en suggesties. In de bijlage een integraal overzicht van de post-its die tijdens de avond op de posters zijn geplakt. Ook een reactie die nadien per e-mail is ontvangen. De meeste aanvullende opmerkingen en suggesties zijn in deze position paper verwerkt.

De afsluitende sessie is bedoeld voor een gezamenlijke terugblik op het doorlopen proces, maar ook om van gedachten te wisselen over het vervolg dat we hieraan kunnen geven:

- Een dynamisch proces, en het resultaat is geen eindproduct. De position paper is afgerond, maar hierop kan verder worden gebouwd.
- Er is veel informatie opgehaald, er is veel (gebieds)kennis bij de agrariërs. De gemeente houdt het goede contact graag vast. Om onderwerpen die de agrarische sector aangaan goed af te stemmen en om hierover mee te (laten) denken. Iedereen ziet meerwaarde om dit in enige vorm voort te zetten.
- Als dingen concreter worden rond NPLG, GGA, provinciale gebiedspuzzels, ambities en maatregelen etc. is de afspraak informatie te delen, en hier open het gesprek over te voeren. De gemeente blijft de agrariërs opzoeken. De agrariërs weten de gemeente te vinden, proberen zoveel mogelijk mensen te bereiken (achterban) en zoeken elkaar sowieso ook op.
- Deze kerngroep is spontaan ontstaan, maar vormt goed beschouwd een mooie doorsnede van het gebied. Met een spreiding van netwerken en diversiteit in bedrijfsvoering. Deze groep aanhouden voor raadplegen en advies, maar zij kan ook snel aansluiting zoeken of uitbreiden indien nodig.

Samenvatting en conclusies

De Nederlandse landbouwsector is volop in ontwikkeling en kan door de aanwezige kennis en innovatiekracht een koppositie innemen op het gebied van duurzame landbouw. Het plan van de coöperatie 'Boeren met Perspectief' heeft tot doel om de transitie naar kringlooplandbouw in en om het Groene Hart te versnellen. De Nieuwkoopse aanpak stimuleert een veehouder om zo snel en vergaand mogelijk emissie terug te dringen. Essentieel daarbij is dat de aanpak zich op het gebied als geheel blijft richten. Behoud van een eerlijk en goed verdienmodel is hierbij randvoorwaardelijk. De sector formuleert via deze position paper op een aantal richtinggevende thema's aanvullende en belangrijke aandachtspunten voor de uitwerking van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG-ZH), ook wel Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG).

De landelijke politiek kijkt voor natuurherstel voornamelijk naar reductie van stikstof. Naast stikstof spelen ook andere factoren een rol in de instandhouding van schrale natuur. Dit maakt dat in elk (natuur)gebied, en zelfs per polder, een andere aanpak nodig is. Maak in de aanpak gebruik van lokale gebiedskennis! Voor de doelstellingen van ons Natura2000-gebied zou bijvoorbeeld beheer van groter belang kunnen zijn voor herstel / verbetering dan wordt gedacht.

Het terugdringen van stikstof vanuit de agrarische sector is één van de maatregelen binnen het totale overheidspakket, waarin alle sectoren en inwoners moeten bijdragen aan stikstofreductie (verkleinen ecologische footprint). Wel zijn binnen de agrarische sector bronmaatregelen nodig om stikstof te verminderen. De variëteit aan bronmaatregelen is uitgewerkt in het plan van de coöperatie 'Boeren met Perspectief'. Deze legt in het Fieldlabvoorstel een (zeer) ambitieus bod neer om de ruimte voor biodiversiteit, groen, blauw en landschap binnen een gemiddeld bedrijf te verhogen van gemiddeld 15% naar 25%. Hiervan wordt 5% ingezet voor de productie van biomassa (vezels voor bouw, industrie, energie). Ophoging van 15% naar 25% kan niet zonder extra grond en niet zonder reële vergoeding. Stimuleer -, geef ruimte aan - en investeer in dit Fieldlab!

Met innovatieve technologie is 70% reductie (nu al) mogelijk. Door ruimte voor experimenten via bijvoorbeeld het Fieldlab én investering in (verdere) innovatie en ontwikkelingen, is het zelfs aannemelijk dat dit percentage in de toekomst stijgt. Geld voor innovatie is nodig om de doelen te behalen en kansrijk. Stel daarom nú de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming voor stal- en managementmaatregelen (Sbv) open!

Het veen / de natuur stoot zelf óók veel gassen uit (stikstof, CO₂, methaan, lachgas etc.). Dit is een natuurlijk proces waardoor zero-emissie in dit gebied niet realistisch en dus niet haalbaar is. Tegengaan van bodemdaling draagt in belangrijke mate bij aan emissieverlaging. In dit kader zijn de volgende maatregelen uitvoerbaar:

- beperkte) aanpassing van het waterpeil (40 cm kritische grens),
- het aanbrengen van een kleilaag,
- peilgestuurde (druk)drainage. Hierbij is een voorwaarde dat veengebieden in tijden van droogte, voorrang krijgen in de watervraag ten opzichte van andere watervragers.

De natuurgebieden in Nieuwkoop trekken grote populaties vogels aan. De mest van de vogels draagt in hoge mate bij aan vervuiling van het water. Hetzelfde geldt voor de in steeds grotere getale aanwezige Amerikaanse rivierkreeft. Dit wordt niet opgelost door maatregelen vanuit uitsluitend de agrarische sector. Hier moeten aanvullende maatregelen voor komen.

De Nieuwkoopse samenleving, maar ook toeristen, ervaren het kenmerkende open agrarische Groene Hart-landschap als zeer waardevol. De aanpak van de 'Boeren met Perspectief' richt zich op reductie van stikstof en CO₂, waarbij het (cultuur)landschap behouden blijft en zelfs verder versterkt. Om dit te realiseren dienen vrijkomende agrarische percelen zoveel mogelijk behouden te blijven voor de sector, met als functie / bestemming 'Agrarisch met waarde'. Met daarbij een aanvullend verdienmodel of inkomstencompensatie voor de agrariër. Voor goed beheer van het landschap kunnen gronden van natuurorganisaties in (mede)beheer worden gegeven aan agrariërs.

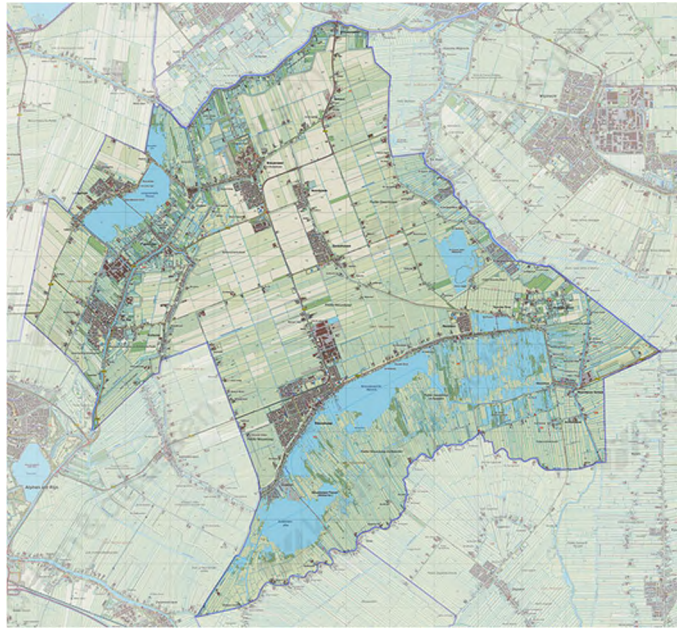
Bij grote gebiedsopgaven en -processen kan de aanwezige gebiedskennis en praktijkervaring van agrariërs beter worden benut. Het is belangrijk dat overheid en sector elkaar weten te vinden, een vertrouwensbasis opbouwen en het open gesprek (blijven) voeren.

Inleiding

De gemeente Nieuwkoop beslaat ca. 9000 ha. en heeft dertien kernen (dorpen en buurtschappen) binnen een groot buitengebied. De land- en tuinbouw en natuur bepalen het landschapsbeeld.

Ons gebied bestaat uit droogmakerijen (ca. 2/3) en veenweidegebieden (ca. 1/3) met een diversiteit aan watergangen en -lichamen.

De Nederlandse, en zeker ook de Nieuwkoopse landbouwsector verduurzaamt. Onder andere door het huidige landbouwsysteem via innovatieve technieken om te schakelen naar hoogwaardige kringloopmest uit bronscheidingsstallen. Via een aantal koplopers kan de sector voorop gaan in de transitie naar kringlooplandbouw. En zo een belangrijke bijdrage leveren aan de bio-based economie (meer biogas, minder chemische kunstmest).

Het plan van de coöperatie 'Boeren met Perspectief' heeft tot doel deze transitie naar kringlooplandbouw in en om het Groene Hart te versnellen. De Nieuwkoopse aanpak stimuleert een veehouder om zo snel en vergaand mogelijk emissie terug te dringen. Het plan richt zich op een combinatie van alle maatregelen die agrariërs in de (veen)weidegebieden in Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland nu kunnen nemen in het kader van de Gebiedsgerichte Aanpak Nieuwkoop (GGA).

Uitgangspunt van dit 'Boerenplan' is dat de aanpak zich nadrukkelijk moet blijven richten op het gebied als geheel. Dit biedt de grootste kansen en werpt de minste belemmeringen op. Geen zoning, geen gebieden op voorhand isoleren of uitsluiten, zoals bij de Meijegraslanden dreigde te gebeuren en waarover de onrust nog niet is weggenomen. Ook vanwege de direct merkbare negatieve consequenties voor de bedrijven binnen zo'n gebied, bijvoorbeeld de financieringsbereidheid door banken.

Kortom: "verdeel en heers" is onwenselijk, onrechtvaardig en werkt contraproductief. Zonder perspectief en een langjarig verdienmodel kan een agrariër de noodzakelijke transitie niet maken. Alleen met een gebiedsbrede maatwerk aanpak kan zo goed én zoveel mogelijk invulling worden gegeven aan de opgaven voor het (ons) landelijk gebied vanuit het NPLG.

Dit plan heeft draagvlak bij agrariërs. Er is veel interesse om mee te doen. De provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht staan positief tegenover de start van een Fieldlab, waarbij een agrarische kopgroep aan de slag gaat met een mix van 'no-regret' emissie reducerende en biodiversiteit versterkende maatregelen.

Logischerwijs moet vanuit dit perspectief "nul emissie" als doelstelling van tafel binnen het totale gebied. Dit is niet haalbaar, heeft geen draagvlak, en heeft alsnog (te) weinig effect¹. Dat terwijl de "onderweg" aangerichte schade onherstelbaar groot zou zijn (ook sociaal-maatschappelijk, veelal familiebedrijven).

---

¹ Berekeningen laten zien dat als alle landbouw zou verdwijnen in de 18 polders (= het totale GGA-gebied) rond de Nieuwkoopse plassen, dit slechts 14% minder depositie oplevert (152,6 mol/ha/jr op de huidige 1.111 mol/ha/jr). Zelfs hiermee wordt de kritische depositiewaarde (KDW) van 714 mol/ha/jr voor het meest gevoelige habitatype dus bij lange na niet gehaald. Het verdwijnen van alle veehouders uit de Meijegraslanden scheelt slechts 2% (23,8 mol/ha/jr).

Uitwerking aandachtspunten voor NPLG-thema's

Ten aanzien van de uitwerking van het NPLG in provinciale gebiedsplannen, benoemt deze position paper voor de verschillende thema's de randvoorwaarden en / of aandachtspunten vanuit de Nieuwkoopse agrariërs, aanvullend op het 'Boerenplan'. Uitgangspunt hierbij is steeds geweest (het behoud van) een realistisch en goed verdienmodel voor de agrarische ondernemer.

Bodem en water

Het water- en bodemsysteem in Nederland loopt tegen grenzen aan. De Rijksoverheid laat daarom water en bodem sturend zijn in ruimtelijke opgaven. Dit betekent onder andere dat eerst het gewenste waterpeil wordt bepaald en vervolgens de functie. Ook moet op bepaalde locaties de kwaliteit van de bodem worden verbeterd. De waterschappen zijn primair verantwoordelijk voor de waterkwaliteit en het waterpeil.

Aandachtspunten en randvoorwaarden vanuit de Nieuwkoopse sector:

- Waterberging moet in eerste instantie in de grond zelf plaatsvinden, daarna in de watergangen en boezem. Als in ons gebied water opgevangen moet worden, dan eerst op grasland en vervolgens op akkerland. Hier dient een vergoeding tegenover te staan.
- (goede) Waterkwaliteit is te realiseren door circulatie en doorstroming. Stromend water is noodzakelijk voor de kwaliteit en nodig voor de ecologische structuur. Het is goed om ook lokaal regelmatig de kwaliteit van het water te controleren met behulp van een meetsysteem.
- De aanwezigheid van exoten heeft ook invloed op de waterkwaliteit. De Amerikaanse rivierkreeft heeft een sterk negatief effect, zoals vertroebeling en afkalving van oevers.
- Een slechte waterkwaliteit ontstaat ook door mest van vogels in de natuurgebieden, riool-overstort en waterinlaat vanuit andere gebieden. Dit kan niet uitsluitend worden voorkomen dan wel opgelost door de agrariërs.
- Het gebied heeft last van kwelwater. Dit geeft risico's met graafwerkzaamheden en/of boringen, bijvoorbeeld naar aardwarmte. Boringen en/of graafwerkzaamheden verstoren de structuur van de bodem. Om zo min mogelijk schade aan te richten en landverschuivingen of verzakkingen te voorkomen, is het nodig dat gebruik wordt gemaakt van de gebiedskennis van agrariërs of lokale aannemers. Historische kennis van- en praktijkervaring in het gebied zijn betrouwbaarder dan nieuwe technieken.
- Een waterpeil van 40 cm is in beginsel de kritische grens. Een hoger waterpeil zorgt, afhankelijk van bodemsoort en type bedrijfsvoering, voor productieproblemen en uitwas van fosfaat.
- Bij peilgestuurde drainage is het een voorwaarde dat er voldoende kwalitatief goed water ingelaten kan worden. Dit betekent dat, bij droogte/tekorten, veen- en akkerbouwgebieden voorrang dienen te krijgen ten opzichte van andere watervragers.
- Verzilting is in Nieuwkoop niet direct een probleem
- Natte teelten zijn in dit gebied economisch nog (?) niet rendabel te krijgen of in te passen in een langjarig verdienmodel, en zijn daarmee geen optie.

Energie(opwek) en duurzaamheid

In de Regionale Energie Strategie (RES) Holland Rijnland is afgesproken dat Nieuwkoop haar bijdrage levert aan de energietransitie met behulp van grootschalige opwek via zonne-energie. Grootschalige opwek is mogelijk via het principe van de zonneladder: eerst maximaal inzetten op zon-op-dak, opwek langs hoofdinfrastructuur en daarna via zonnevelden (zon-op-land).

Aandachtspunten en randvoorwaarden vanuit de Nieuwkoopse sector:

- Bij aanleg van zon-op-land is goede infrastructuur een voorwaarde om blokkades elders te voorkomen. Een mogelijk kansrijke locatie vanuit agrarische ondernemers is het oriëntatiegebied bij bedrijventerrein De Olm.
- Kleine windmolens bij bedrijven / op erven zijn gewenst. Voorwaarde is een ashoogte van 25 meter in verband met onder andere de maatvoering van bedrijfsbebouwing.

- Biogas/ biovergisting als energiebron kan een goede aanvulling zijn op andere bronnen, bijvoorbeeld in aanvulling op zonne-energie bij gebruik van nachtstroom. Het verschilt per type bedrijfsvoering of dit een goede optie is.
- Kringlooplandbouw: in gesprekken en beleid is het belangrijk om goed te duiden wat onder dit begrip wordt verstaan. Door (rand)voorwaarden vanuit wet- en regelgeving verandert de kringloop.
  1. De aanwezigheid van grote groepen ganzen en zwanen veroorzaakt een lek in de kringloop en verder verstoren en verjagen zij ook weidevogels.
  2. De Nieuwkoopse plassen leveren veel organisch materiaal. Het is belangrijk om dit materiaal binnen dit gebied te houden en te gebruiken. Dit vermindert ook transport. Lokale ondernemers houden zich hier al mee bezig en onderzoeken mogelijkheden via pilots. Naast natuurafval vanuit het plassegebied wordt ook composteren van bermafval (maaisel) onderzocht.
  3. Een kringlooptransitie naar extensieve veeteelt betekent voor Nieuwkoop: meer grond voor de huidige veestapel. Hier kan ook grond voor worden ingezet die nu in bezit is van natuurorganisaties.
- Behoud een divers aanbod van agrarische ondernemers in dit gebied.
- Nieuwe technieken zoals de stikstofkraker leveren mooie en bruikbare (bijna emissieloze) reststoffen op door het scheiden van mest.

Natuur en milieu

Provincies zijn verantwoordelijk voor het natuurbeleid. De opgaven voor de natuur vanuit het NPLG worden door de provincie Zuid-Holland vertaald naar een eigen programma, het ZH-PLG.

De coöperatie 'Boeren met Perspectief' legt in het fieldlabvoorstel een (zeer) ambitieus bod neer om de ruimte voor biodiversiteit, groen, blauw en landschap binnen een gemiddeld bedrijf op te hogen van gemiddeld 15% naar 25%. Daarvan wordt gemiddeld 5% ingezet voor de productie van biomassa (vezels voor bouw, industrie, energie). Ophoging van 15% naar 25% kan echter niet zonder extra grond en niet zonder reële vergoeding, aangezien delen van grond niet meer primair voor voedselproductie gebruikt wordt.

Onderzocht wordt hoe te komen tot een beloningssysteem voor de reducties van emissies. Bijvoorbeeld door stikstofbanken die gevuld worden vanuit de verschillende bronmaatregelen in de landbouw. Uitgangspunt is dat stikstofruimte op een eerlijke, transparante manier toebedeeld wordt aan 'stikstofvragende' partijen.

In de Nieuwkoopse Plassen (N2000) geldt het habitattype Veenmosrietland als meest stikstofgevoelig. De kritische depositiewaarde (KDW) is vastgesteld op 714 mol/ha/jr. In het gebied hebben we te maken met 1.100 mol/ha/jr. Ondanks deze aanzienlijk hogere depositie is in de afgelopen vijf jaar het areaal Veenmosrietland met 39% toegenomen. Uit de eindevaluatie van het huidige Natura2000-beheerplan blijkt een vooruitgang van de meeste stikstofgevoelige habitats. Dit dankzij beheermaatregelen binnen het gebied, zoals aangepast riet maaien. Dit maakt niet alleen duidelijk dat we op de goede weg zijn, maar ook dat herstel en behoud van natuur afhangt van veel verschillende factoren, die per gebied verschillen. Er dient niet alleen naar berekende stikstofwaarden in relatie tot de KDW gekeken te worden, maar naar het totaal aan factoren (maatwerk) en nu reeds zichtbare effecten in het gebied.

Aandachtspunten en randvoorwaarden vanuit de Nieuwkoopse sector:

- In het Nieuwkoopse plassegebied is sprake van successie: de verschillende stadia van verving kennen hun eigen soorten. De biodiversiteit binnen het landschap / de natuur wordt kunstmatig in stand gehouden. Bij een natuurlijk verloop ontwikkelt een petgat tot rietland naar veenmos en vervolgens tot moerasbos. In de transitie van water naar land verdwijnen soorten en ontstaan nieuwe soorten. Hier heeft stikstof nauwelijks invloed op.
- In de landelijke politiek wordt voor natuurherstel voornamelijk gekeken naar reductie van stikstof. Voor de doelstellingen van ons Natura2000-gebied zou beheer wel eens van groter belang kunnen zijn voor herstel / verbetering dan vaak wordt gedacht.
- Ook spelen andere factoren dan stikstof een rol in de instandhouding van schrale natuur. Dit maakt dat in elk (natuur)gebied een andere aanpak nodig is. Maak in de aanpak gebruik van lokale gebiedskennis.

- Wel zijn er bronmaatregelen nodig om stikstof te reduceren. Dit is de basis van “het trappetje van Remkes”. De variëteit aan bronmaatregelen is uitgewerkt in het plan van de ‘Boeren met Perspectief’. Het terugdringen van stikstof vanuit de agrarische sector is een van de maatregelen in een totaal pakket vanuit de overheid: alle sectoren als ook inwoners moeten bijdragen aan stikstofreductie (verkleinen ecologische footprint)
- Het veen / de natuur stoot zelf veel gassen uit (stikstof, co2, methaan, lachgas etc.). Dit is een natuurlijk proces waardoor zero-emissie in dit gebied niet realistisch en dus niet haalbaar is. Wel zijn in dit kader de volgende (beheers)maatregelen uitvoerbaar: (beperkte) aanpassing van het waterpeil, peilgestuurde (druk)drainage en het aanbrengen van een kleilaag.
- Afplaggen van gebieden kan wellicht voor biodiversiteit enige bijdrage leveren, voor de CO2 opgave helpt het niet. Bovendien verkleint het de beschikbare grond voor verdere extensivering.
- Vastleggen van CO2 is de belangrijkste maatregel om CO2 te verlagen. Productieland (gewassen en zeker ook grasland) neemt veel CO2 op (zij het binnen een jaarcyclus).
- Agrariërs dragen bij aan versterken van biodiversiteit en natuurbeheer. Bijvoorbeeld met bloemenstroken, overhoekjes, groene technieken en bescherming van weidevogels. Het landschap moet worden gedragen door bloeiende veehouderij- en akkerbouwbedrijven.
- Hoge bomen trekken roofvogels aan. Roofvogels roven nesten van weidevogels leeg. Er is daarom voorkeur voor gepaste groenbeplanting direct op of nabij het erf / bouwvlak van bedrijven boven nieuwe bosschages in het open landschap.
- Predatie door vossen, maar bv. ook ooievaars, blijft eveneens een belangrijk aandachtspunt voor het weidevogelbeheer.

Kansen, belemmeringen én perspectief

De Nieuwkoopse aanpak van de coöperatie ‘Boeren met Perspectief’ biedt kansen voor behoud van de agrarische sector in ons gebied. De kern van het ‘Boerenplan’ is, dat ondernemers maximaal worden uitgedaagd om de opgaven te realiseren. Op basis van de nieuwste kennis en inzichten is de conclusie dat tot 70% stikstofreductie, 70% reductie methaan uit natte mest/bodem, minimaal 50% reductie CO2 uit bodemdaling mogelijk moet zijn. Daarbovenop een maximale toename van biodiversiteit door het slim toevoegen van stroken en zones voor biodiversiteit en tussen de 10% en 40% aan biomassa (hooi, stro, riet, wilgen, lisdodde, miscanthus) per bedrijf.

Om verduurzaming niet alleen voor enkele grote, meer intensieve bedrijven mogelijk te maken, maar voor een brede groep waaronder ook extensievere bedrijven - zónder dat direct moet leiden tot intensivering productie/ schaalvergroting - moeten alternatieve financieringsbronnen voor verduurzaming worden gevonden.

Aandachtspunten en randvoorwaarden vanuit de Nieuwkoopse sector:

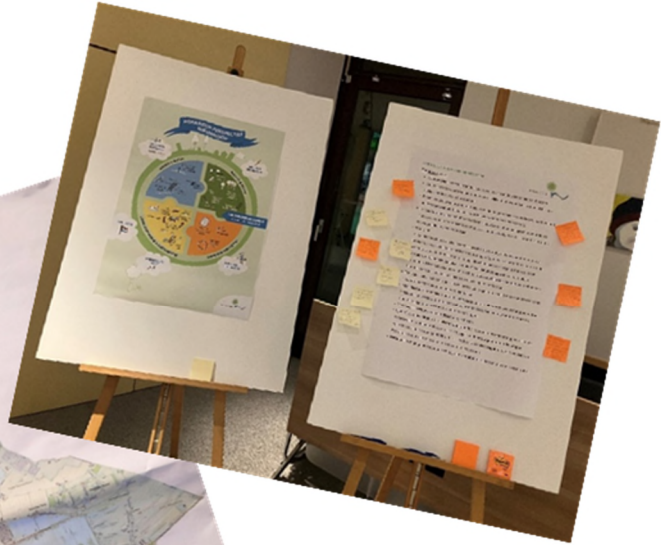
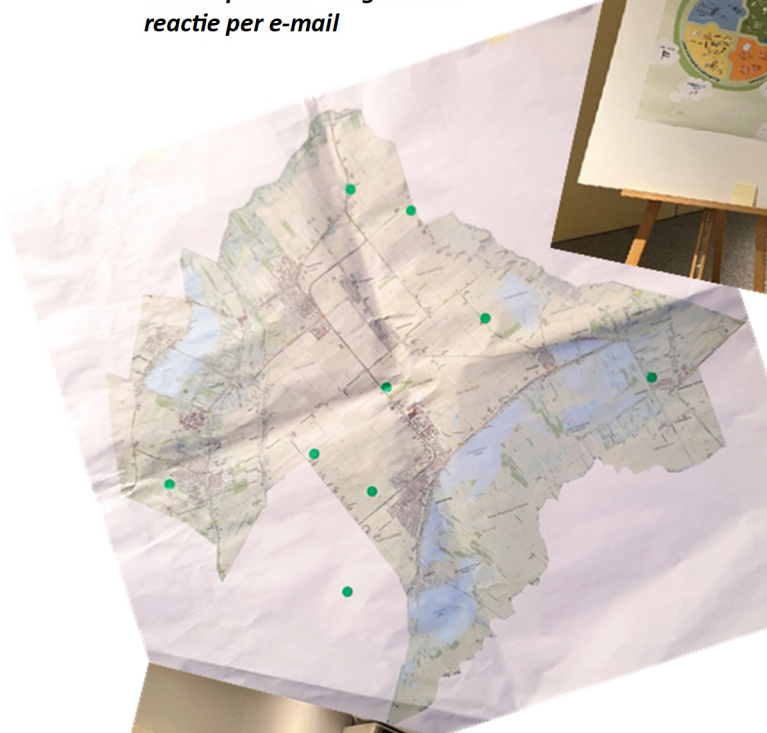
- Het Rijk heeft onevenredig veel geld gereserveerd voor de uitkoop van agrariërs. Het is ook nodig om geld beschikbaar te stellen voor innovatie in de landbouw. Via innovatie / nieuwe technieken kan de stikstofuitstoot dalen.
- De Sbv moet daarom nú worden opengesteld!
- Fieldlab:
  - Juridische borging: bij het Fieldlab meet een commissie van deskundigen onafhankelijk de resultaten. Hiermee is juridische borging geregeld.
  - Het Fieldlab biedt twee pakketten: waterpakket (reductie 50%) en bronscheiding (reductie 70%).
- Een Terrein Beherende Organisatie (TBO) via het agrarisch collectief houdt gronden in beheer om later weer uit te geven. Hierbij is het de insteek dat ondernemers in eerste instantie onderling afspraken maken over de grond(uitruil). Als dit niet lukt, kan dit via het collectief.
- Grond van stoppende agrariërs blijft behouden voor de sector met de functie / bestemming ‘Agrarisch met waarde’: 25% bijzonder beheer / biodiversiteit.
- Bodemdaling voorkomen is een belangrijke (beheers)maatregel in het reduceren van stikstof. Dit kan via actieve en passieve waterinfiltratie, afhankelijk van bodemsoort en onderneming.

- Voor natuur inclusieve kringlooplandbouw is het nodig dat de bodem een andere samenstelling krijgt om meer CO₂ en meer water vast te houden. Bij veengrond kan dit door klei toe te voegen. Bij kleigrond kan dit door meer organische stoffen toe te voegen.
- De boeren willen zich (blijven) verbinden aan de omgeving, door bewoners, burens en scholen vooral “welkom” te heten.
- Landbouwverkeer geeft overlast maar is onvermijdelijk. De overlast in de dorpen kan beperkt worden door landbouwverkeer over de provinciale wegen te laten rijden. Dit verhoogt de (fiets)veiligheid in de dorpen zelf.

Bijlagen: PROCES

- foto-impressie
- infosheets themasessies
- uitnodiging brede inloop
- inhoud post-its + nagekomen reactie per e-mail

Wij nodigen u van harte uit om de komende periode met ons mee te denken over de agrarische gebieden binnen de gemeente Nieuwkoop.

De startbijeenkomst is gepland op **dinsdagavond 28 februari**

U ontvangt deze uitnodiging als vervolg op het door de LTO georganiseerde gesprek met ons college van B&W op 10 augustus 2022. Aanleiding was de landelijk ontstane onrust rond stikstof. Bij deze bijeenkomst heeft een aantal aanwezigen, waaronder u zelf, aangegeven mee te willen denken over de grote opgaven die de agrarische gebieden in de gemeente Nieuwkoop aangaan.

Wij vinden het belangrijk om met u als ondernemer, beheerder en kenner van ons buitengebied het gesprek te voeren over een aantal actuele maatschappelijke thema's. Met uw inbreng kunnen wij het Nieuwkoopse geluid laten horen bij provincie en Rijk bij het opstellen van het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG).

Het is onze opzet om via enkele gerichte, inhoudelijke sessies de basis te leggen voor een helder perspectief voor onze agrarische gebieden.

Als eerste resultaat hebben wij een zgn. 'position paper' voor ogen, dus kort, krachtig en concreet. Rond bepaalde thema's kunnen wij ook andere partijen en deskundigen uitnodigen, bv. de waterschappen als het gaat over bodem en water. Wethouder mw. **Ines de Ridder** zal in principe elke sessie bijwonen. Wij hebben dhr. **Martien Kromwijk** gevraagd om als onafhankelijk gespreksleider/voorzitter de sessies te begeleiden.

Op 28 februari willen wij starten met een eerste bijeenkomst, de zgn. 'kopsessie'. Hierin bespreken wij graag onze ideeën en opzet verder met u. Deze kopsessie wordt dus vooral praktisch ingestoken. Martien Kromwijk licht daarbij verder toe hoe hij de themasessies zou willen vormgeven.

Mogen wij de 28ste van u horen:

1. *Kunt u zich vinden in deze aanpak, en schikken de voorgestelde data en tijden?*
2. *Mist u bepaalde thema's, en wie er zou eventueel nog meer uitgenodigd moeten worden?*
3. *Kan een van de bijeenkomsten misschien bij u op locatie plaatsvinden i.p.v. een gemeentelijke locatie?*

Voorstel proces en data bijeenkomsten (in de avond, start 20.30 uur):

28 februari	<i>startbijeenkomst (kopsessie)</i>
14 maart	<i>thema bodem en water</i>
21 maart	<i>thema energie en duurzaamheid</i>
28 maart	<i>thema natuur en milieu</i>
04 april	<i>thema kansen en belemmeringen regelgeving</i>
19 april	<i>brede inloopbijeenkomst</i>
09 mei	<i>slotbijeenkomst (staartsessie)</i>

Het is onze bedoeling om creatief, aan de hand van open gesprekken, elkaar te inspireren, en op deze manier samen tot een 'position paper' te komen dat krachtige input geeft voor provincie en Rijk.

Wij ontvangen u graag op **28 februari om 20.30 uur** in de raadzaal, **Teylersplein 1 in Nieuwveen**.

Bent u deze avond verhinderd maar wilt u verder wel meedenken? Dan zouden wij het erg waarderen als u de drie bovenstaande vragen per mail wilt beantwoorden: omgevingsvisie@nieuwkoop.nl. Heeft u zelf nog vragen vooraf? Dat kan via dit zelfde e-mailadres. Wij kijken uit naar een mooi samenwerkingsproces!

Met vriendelijke groet,

Martien Kromwijk *onafhankelijk gespreksleider*
Nataschja Kranenburg *strategisch adviseur/regiocoördinator gemeente Nieuwkoop*
Wilfred de Bruijn *proces- en projectmanager Omgeving gemeente Nieuwkoop*

Nederland staat voor grote opgaven. Het Rijk geeft via wettelijke kaders richting aan provincies, waterschappen en gemeenten om met elkaar aan deze opgaven te werken. Dit betreft o.a. antwoord op de vraag hoe Nederland er in 2050 uitziet. De gemeente Nieuwkoop is gesprekspartner voor de provincie Zuid-Holland. Hierbij denken en praten wij mee over mogelijke oplossingsrichtingen voor het gebied. De Nieuwkoopse stem brengen wij in met gerichte input vanuit inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners.

Themasessie: Bodem en water

21 maart 2023

Onder 'bodem en water' vallen o.a. de volgende onderwerpen, maar zeker ook de onderlinge relaties en afhankelijkheden:

- bodem: bodemdaling, bodemleven, bodemstructuur, draagkracht voor functies
- water: piekberging, waterkwaliteit, vasthouden gebiedseigen water, verzilting, peilvakken, watersysteem, zo min mogelijk onderbemaling

We bespreken met elkaar:

- Welk effect heeft het, wat zijn kansen, bedreigen en mogelijke oplossingen?
- Wat gebeurt er al, wat zou er kunnen, wat zijn interessante voorbeelden?
- Welke bouwsteen kan dit zijn voor het Agrarisch Perspectief Nieuwkoop?

(schuingedrukt = "sturende" teksten van het Rijk)

Grondslagen polders, zowel droogmakerijen als veenweidepolders

- gezonde bodem
- ➔ *maatregelen voor het beheer van landbouwgronden op het gebied van materieel, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen etc.*
- ➔ *stevig inzetten op het behoud van grasland danwel overstap op natte teelten*

Bodemdaling

- zetting, inklinking, veenoxidatie

Waterpeil

- bij veenweide ter beperking van CO2 uitstoot
- wat betekent dit voor teelt, vee?
- ➔ *hoger grondwaterpeil remt daling van veenbodems en vermindert de uitstoot van broeikasgassen*
- ➔ *grondwaterstand van 20 cm tot 40 cm onder maaiveld, afhankelijk van bodem-compositie, omstandigheden van het watersysteem en behoeften van het gebied*

Waterkwaliteit

- Kader Richtlijn Water (KRW)

Verzilting

- geleidelijk oprukkend vanuit het westen
- ➔ *minimaliseren aanvoer van gebiedsvreemd water; ruimte maken voor het vasthouden en bergen van gebiedseigen water.*

Waterberging

- zowel buffering tegen droogte als opvang bij piek-neerslag
- ➔ *meer zoetwatervoorraden: 5 à 10% van (diepe) polders reserveren voor waterberging*

Nederland staat voor grote opgaven. Het Rijk geeft via wettelijke kaders richting aan provincies, waterschappen en gemeenten om met elkaar aan deze opgaven te werken. Dit betreft o.a. antwoord op de vraag hoe Nederland er in 2050 uitziet. De gemeente Nieuwkoop is gesprekspartner voor de provincie Zuid-Holland. Hierbij denken en praten wij mee over mogelijke oplossingsrichtingen voor het gebied. De Nieuwkoopse stem brengen wij in met gerichte input vanuit inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners.

Themasessie: Energie en duurzaamheid

28 maart 2023

We bespreken met elkaar:

- Welk effect heeft het, wat zijn kansen, bedreigen en mogelijke oplossingen?
- Wat gebeurt er al, wat zou er kunnen, wat zijn interessante voorbeelden?
- Welke bouwsteen kan dit zijn voor het Agrarisch Perspectief Nieuwkoop?

Grootschalig energie opwekken

- Regionale Energie Strategie (RES)
- Bestaande technieken = windturbines en zonneparken
- Aardwarmte
- Koppelkansen benutten (tevens inrichtingsprincipe NOVI)

Kleinschalige energieopwek

- Eigen gebruik / zelfvoorzienendheid
- Zonnepanelen, windmolen(tje)s
- Micro-vergistinginstallaties
- Collectieve voorzieningen

Kringlooplandbouw

- Voerspoor
- Mesttoepassing en -verwerking
- Circulaire economie (productie én consumptie, afval als grondstof)

Gras of gewas

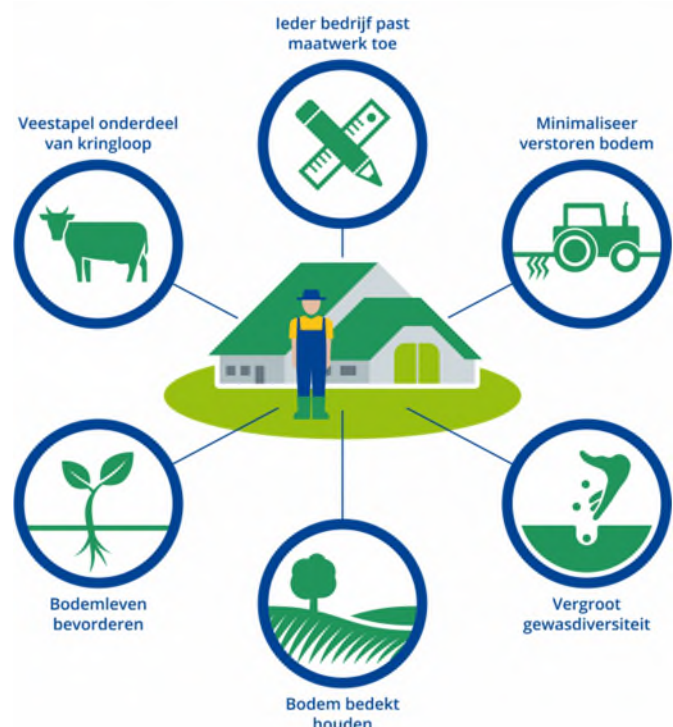
- Vezelteelt (vlas, hennep), aqua-landbouw, natte teelten, kruiden- en faunarijk grasland
- "carbon farming" (zie illustratie →)

Natuurcompost

- Maaimeststoffen (grasklaver, luzerne)
- Natuurlijke reststromen landschaps- en groenonderhoud (riet, takken, gras)

Extensivering

- Meer land nodig ↔ minder beschikbaar (grondbank / grondcollectief?)
- Verdienmodel / compensatie
- Vergoeding / subsidie groene diensten
- Verbreding d.m.v. nevenactiviteiten, wat is passend? (bij bedrijfsvoering, bij gebied)

Nederland staat voor grote opgaven. Het Rijk geeft via wettelijke kaders richting aan provincies, waterschappen en gemeenten om met elkaar aan deze opgaven te werken. Dit betreft o.a. antwoord op de vraag hoe Nederland er in 2050 uitziet. De gemeente Nieuwkoop is gesprekspartner voor de provincie Zuid-Holland. Hierbij denken en praten wij mee over mogelijke oplossingsrichtingen voor het gebied. De Nieuwkoopse stem brengen wij in met gerichte input vanuit inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners.

Themasessie: Natuur en milieu

12 april 2023

We bespreken met elkaar:

- Welk effect heeft het, wat zijn kansen, bedreigen en mogelijke oplossingen?
- Wat gebeurt er al, wat zou er kunnen, wat zijn interessante voorbeelden?
- Welke bouwsteen kan dit zijn voor het Agrarisch Perspectief Nieuwkoop?

Handige links (ter voorbereiding)

- <https://klimaatslimboerenopveen.nl>
- <https://nlgroen.com/verduurzamen/carbon-farming>

Stikstofdossier

- actualiteit
- Boeren met Perspectief / Stikstofcoöperatie
- Nieuwkoopse verleasemodel
- Gebiedsgerichte Aanpak (GGA)
- “kaartjes en trappetjes”

Broeikasgassen (CO₂, methaan, lachgas)

- “carbon farming”
- oppervlaktewater- en grondwaterpeil
- veen/klei, bovenland/droogmakerij

Andere milieu- /omgevingsfactoren

- geurhinder, fijnstof, landbouwverkeer
- “overlast” vs. normen, rechten/plichten
- omgevingsbewustzijn

Natuurbescherming en -ontwikkeling (zie →)

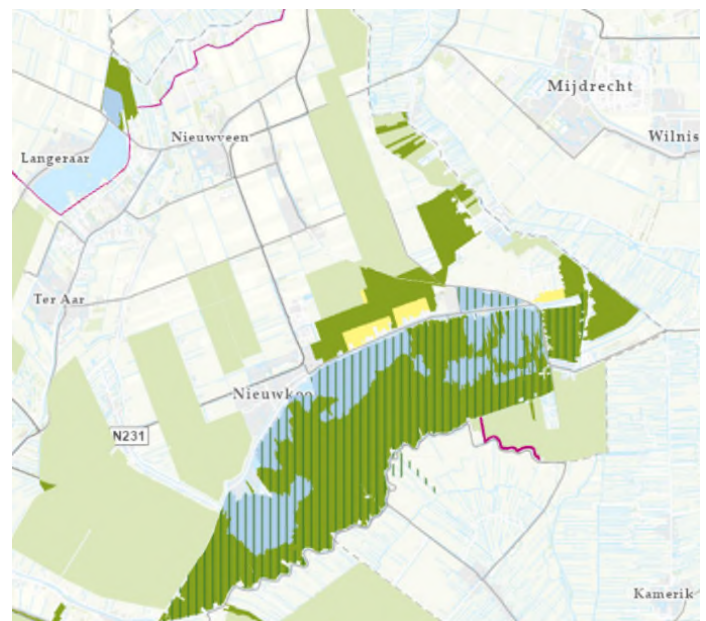
- Natura2000, Natuur Netwerk Nederland
- soortenbescherming (flora/fauna)

Natuurbeheer

- agrarisch natuurbeheer / biodiversiteit op eigen land en erf
- agrarische (mede)beheer natuurgebieden
- vergoeding/subsidie groene diensten

Bomen

- openheid, cultuurhistorie, klimaat
- erfbeplanting, solitaire bomen, bosjes
- Bos en Bomenbeleid provincie Zuid-Holland

Nederland staat voor grote opgaven. Het Rijk geeft via wettelijke kaders richting aan provincies, waterschappen en gemeenten om met elkaar aan deze opgaven te werken. Dit betreft o.a. antwoord op de vraag hoe Nederland er in 2050 uitziet. De gemeente Nieuwkoop is gesprekspartner voor de provincie Zuid-Holland. Hierbij denken en praten wij mee over mogelijke oplossingsrichtingen voor het gebied. De Nieuwkoopse stem brengen wij in met gerichte input vanuit inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners.

Themasessie: Kansen en belemmeringen

19 april 2023

We bespreken met elkaar:

- Welk effect heeft het, wat zijn kansen, bedreigen en mogelijke oplossingen?
- Wat gebeurt er al, wat zou er kunnen, wat zijn interessante voorbeelden?
- Welke bouwsteen kan dit zijn voor het Agrarisch Perspectief Nieuwkoop?

Boeren met perspectief

- Korte toelichting Paul Rijken op het boerenplan / fieldlab
- Hoe past dit / kijken we hier tegenaan in de context van het thema van vanavond?

Waar liggen kansen en belemmeringen voor de Nieuwkoopse agrariër?

- Rijk: wet- en regelgeving, beleid, plannen, subsidies
- Provincie(s): (gebieds)processen, verordeningen, beleidsregels, subsidies, vergunningen
- Gemeente: Omgevingsvisie Nieuwkoop, bestemmingsplannen, vergunningen
- Onderwerpen overgebleven uit de eerdere themasessies:
  - Anders inzetten en aanspraak maken op beschikbare middelen
  - Grondbank
  - Samenwerking / collectieve voorzieningen
  - Vergoeding (groene) diensten
  - Agrarisch natuurbeheer / biodiversiteit op eigen land en erf
  - Agrarisch (mede)beheer natuurgebieden
  - Verbreding door nevenactiviteiten

Opbrengst eerste drie themasessies als input voor position paper

- Puntsgewijze samenvatting (meegestuurd) en praatplaat
- Welke wijzigingen / aanvullingen zijn nog nodig?

Hoe 9 mei (brede inloop) insteken en benutten?

- Opzet avond
- Doelgroep, wie nodigt wie uit?

Wij nodigen u van harte uit voor een brede inloopbijeenkomst op 9 mei 2023 in het gemeentehuis in Nieuwveen, waarbij u mee kunt denken over het *Agrarisch Perspectief Nieuwkoop*.

Waarom een agrarisch perspectief?

Nederland staat voor grote opgaven. De rijksoverheid geeft via wettelijke kaders richting aan provincies, waterschappen en gemeenten om met elkaar aan deze opgaven te werken. Dit betreft onder andere het antwoord op de vraag hoe Nederland er in 2050 uitziet. Een van de grote opgaven zijn de te behalen doelstellingen uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De rijksoverheid heeft aan provincies gevraagd om deze doelstellingen de komende maanden uit te werken in een provinciaal plan.

De gemeente Nieuwkoop is gesprekspartner voor de provincie Zuid-Holland. Hierbij denken en praten wij mee over mogelijke oplossingsrichtingen voor de opgaven in de provincie en specifiek voor onze regio. Om gerichte informatie in te kunnen brengen, heeft een aantal agrariërs zich aangemeld om mee te denken over de opgaven en kansen voor ons gebied. Dit is gebeurd tijdens het door de LTO georganiseerde gesprek met ons college van B&W in augustus 2022. Aanleiding was de landelijk ontstane onrust rond stikstof.

Wij wilden graag met de ondernemers die ons buitengebied benutten, beheren en kennen in gesprek over actuele maatschappelijke thema's. De opzet was om via enkele gerichte, inhoudelijke sessies de basis te leggen voor een helder perspectief voor onze agrarische gebieden.

Nieuwkoopse aanpak

De afgelopen twee maanden heeft deze diverse groep Nieuwkoopse agrariërs op thema's inbreng gegeven voor kansen en belemmeringen, aandachtspunten en voorwaarden voor de opgaven in de agrarische gebieden in Nieuwkoop. Deze informatie gaan wij verwerken in een zogenaamde 'position paper': het Agrarisch Perspectief Nieuwkoop. Hiermee kunnen wij de stem vanuit onze gebieden inbrengen in gesprekken over het Provinciale Programma Landelijk Gebied (PPLG). De 'Nieuwkoopse aanpak' van de coöperatie 'Boeren met perspectief' vormt een bouwsteen voor de position paper.

De input is opgebouwd langs vier thema's:

- Bodem en water
- Energie en duurzaamheid
- Natuur en milieu
- Fieldlabplan Boeren met Perspectief
- Kansen en belemmeringen regelgeving

Tijdens de brede inloopbijeenkomst op 9 mei kunt u zien wat de gemeente vanuit de sector heeft meegekregen in dit proces. Zowel de betrokken groep agrariërs als de gemeente Nieuwkoop nodigen u van harte uit om hierop te reageren, aan te vullen en suggesties mee te geven.

Praktische informatie

Datum en tijd: dinsdagavond 9 mei, van 20.00 – 22.30 u

Locatie: raadzaal gemeentehuis Nieuwkoop (Teylersplein 1 in Nieuwveen)

In verband met koffie/thee en de indeling van de ruimte, krijgen wij door aanmelding vooraf graag een indicatie van het aantal personen. Wilt u daarom via omgevingsvisie@nieuwkoop.nl laten weten als u van plan bent om te komen? Bedankt alvast, en heel graag tot ziens!

Met vriendelijke groet,

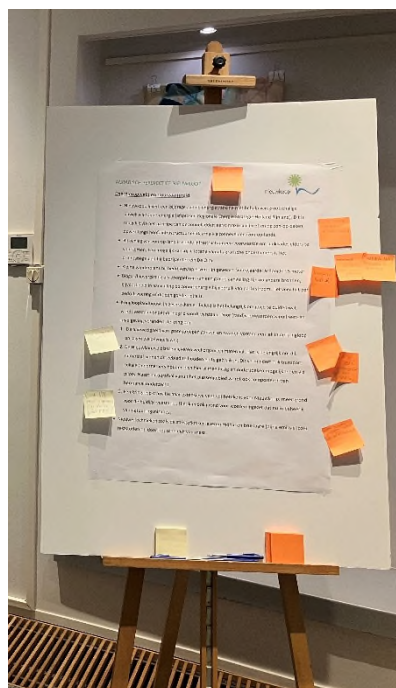
Gemeente Nieuwkoop
Kerngroep van agrariërs

Inhoud post-its

1. In principe per poster van boven naar beneden opgesomd.
2. Letterlijke weergave van wat is opgeschreven.
3. Alleen als post-it niet op zichzelf gelezen kan worden: (*onderwerp*)

Bodem en water

- Riooloverstort vervuult oppervlaktewater
- Rivierkreeft “sloopt” het slootleven, er moet beleid komen om rivierkreeft te bestrijden. En niet alleen door bestrijdingsdienst.
- Huidige onderbemalingen moeten blijven bestaan
- Beheer Natuurmonumenten is onder peil
- Als aangrenzende agrariërs [...] valt ons al een aantal jaar op dat het water in de tocht zo stinkt en zwart is. Hoe komt dit, wij gebruiken dit niet als drinkwater voor het vee.
- Waterbeheer. Vies water uit natuurgebieden. Waar zitten de meetpunten.
- (*waterpeil 40 cm*) Afhankelijk van de grondsoort en bodem.
- Het waterschap AGV heeft alle “gewone” sloten aangemerkt als Kader Richtlijn Water-sloot. Waarom? Dit heeft grote invloed op onze bedrijfsvoering.
- Slootwaterpeil heeft zeer beperkte invloed op grondwaterpeil.
- Veendaling wordt benoemd. Landafkalving door kreeften moet worden aangepakt.

Energie(opwek) en duurzaamheid

- Boven alles verdienmodel
- Zo min mogelijk zonnepanelen op landbouwgrond
- Stroomnet raakt vol
- (*windmolens op eigen erf*) Minimaal 25 meter i.v.m. bedrijfsbebouwing
- Maatwerk nodig, bouwblok té beperkend
- (*wegjagen weidevogels*) Ooievaars ook!
- (*organisch materiaal Nieuwkoopse Plassen*) Materiaal verbranden
- Ganzenmest in natuurgebied geeft veel vuil water
- Grond Natuurmonumenten moet ingebracht worden bij gebiedsproces!
- Inzetten kunstmestvervangers voor versterken kringloop

Natuur en milieu

- Afbranden van rietland geeft nieuw riet en zeldzame plantjes.
- Herstel van natuur kan en moet veel beter worden onderhouden.
- En de wolf weghouden i.v.m. schapen en koeien in de velden.
- Wordt het onderhoud van de natuur betaald uit onze waterschapsbelasting?
- Ooievaars zijn grote predatoren voor de weidevogels.
- Afplaggen schiet in veel gevallen het doel voorbij. Juist minder biodiversiteit.
- Afplaggen is niet meer van deze tijd. Stoppen nu!
- Denk aan de stront van ganzen en aalscholvers in de plassen. Voor uitstoot en waterkwaliteit.

- Moet er geen perk en paal worden gesteld aan de ganzenpopulatie. Vanwege waterkwaliteit. Nu wordt schade nog vergoed [...] hoe lang?
- Jagen weidevogels weg.
- Beheer Natuurmonumenten is onder peil. *(door iemand aangevuld met)* Mee eens!
- En aandacht geven aan de vossen i.v.m. weidevogels.

Kansen en belemmeringen regelgeving

- *(fieldlab)* Onzin.
- *(fieldlab)* Grondbeheer gevaarlijk → marktwerking.
- Natuurbeheer door boeren, natuurgebieden als extra areaal.
- Er worden maatregelen genoemd voor reductie, maar van welke “begin” uitstoot gaan we uit en waar werken we naartoe.
- Bodemdaling voorkomen is belangrijke maatregel in het reduceren van CO2 (en niet stikstof).
- Natuurmonumenten onteigenen en niet de boeren!
- De agrariërs moeten reduceren, gaat de natuur ook reduceren?
- *(boeren verbinden aan de omgeving)* Eens.
- *(landbouwverkeer over provinciale wegen)* Eens.
- *(landbouwverkeer over provinciale wegen)* Oneens.

Nagekomen reactie per e-mail

Mbt bodem/water:

In de droogmakerijen is ook sprake van akkerbouwmatige teelten. De betreffende ondernemers willen ook perspectief houden. Dat mis ik nog een beetje in de sheets. Van belang is een goede waterhuishouding. Een goede ontwatering enerzijds maar ook voldoende water van een goede kwaliteit om te kunnen beregenen. Hiervoor is voldoende doorstroming van belang. Dat is nu op punten toch wel matig waardoor waterkwaliteit terugloopt op sommige plekken in de polders. Een goede waterkwaliteit is ook van belang voor behoud/ verbetering van de biodiversiteit.

Het kan zomaar gebeuren dat voldoende zoet water in de toekomst niet gegarandeerd is. Zeker wanneer er hogere peilen in het veenweide gebied aangehouden gaan worden of wanneer er op grotere schaal waterinfiltratiesystemen (ofwel onderwaterdrainage ofwel peilgestuurde drainage) aangelegd gaan worden. Die verhogen de watervraag aanzienlijk. Het is niet vanzelfsprekend dat dat water beschikbaar is in droge zomers. Bij waterschaarste kna dat betekenen dat de waterkwaliteit op andere plekken te ver terug loopt waardoor beregening van akkerbouwgewassen niet of minder mogelijk wordt. Dus ook akkerbouwgebieden zijn watervrager en mogen niet ondergeschikt gemaakt worden aan veenweidegebieden als watervrager.

Om zuiniger om te gaan met zoet (beregeningwater) kan ook de akkerbouw gebruik gaan maken van peilgestuurde waterinfiltratiesystemen. Het is een kostbaar gebeuren maar mogelijk een optie wanneer zoet water erg schaars wordt en als dit op dezelfde manier gesubsidieerd kan worden als de waterinfiltratiesystemen die nu voorzien zijn in het veenweide gebied.

Bij het verder uitbreiden van bebouwing maar ook bij de aanleg van nieuwe natuur gebieden moet ervoor zorggedragen worden dat er op een effectieve manier voldoende water gecompenseerd wordt die ook effectief bijdraagt aan de mogelijkheden voor buffermogelijkheden voor opvang van water bij extreme buien. Nieuwe natuur gebieden moeten dus niet op een hoger peil komen dan het huidige polderpeil. Als dat wel gebeurd onttrek je buffercapaciteit bij grote regenval.

Mbt energie in combinatie met bodem/water:

Vanuit de waterschappen zullen sowieso zwaardere eisen gesteld gaan worden aan het bouwen in diepe polders met extra eisen met betrekking tot opvang van water/ creëren van waterberging om overstromingsrisico in de toekomst ook te beperken. Mijn advies zou zijn om bij het realiseren van zonneparken hier rekening mee te houden door locaties te kiezen voor zonneparken waarbij je gemakkelijk extra waterberging toe kunt passen. Wellicht kun je dan zelfs in een zonnepark waterberging creëren voor lopende nieuwbouwplannen.

Wat mij betreft kunnen zonnepanelen ook prima in nieuw te maken natuurgebied aangelegd worden. Er is geen enkele reden om wel landbouwgrond op te offeren voor natuur en zonnepanelen, om vervolgens nog te moeten accepteren dat er tussen de zonnepanelen en de natuur er nog een extra buffer moet komen ter bescherming van de natuur. De beheerders van natuurterreinen zouden ook hun verantwoording moeten nemen en een deel van de opgave juist in deze nieuw te ontwikkelen terreinen moeten inpassen. Desnoods laat je de panelen dan doorlopen in een deel van het aangrenzende agrarische gebied. Dit zou acceptatie in mijn beleving enorm kunnen stimuleren. Combineer het met waterberging en zorg voor een goede inkleding en toegankelijkheid om zodat mensen ook kunnen genieten van de ruimte. Dit lijkt mij de beste keuze om energietransitie in Nieuwkoop van de grond te krijgen.

Mbt kringlooplandbouw:

Het is zonde dat al het maaisel uit de Nieuwkoopse plassen afgevoerd wordt naar composteerders ver weg. Het maaisel kan heel goed in het gebied gebruikt worden. Ik ben zelf met een klein clubje boeren al eens in gesprek geweest hierover. Het punt is dat dit qua regelgeving vanuit de omgevingsdienst eigenlijk niet te doen is om het materiaal lokaal kleinschalig te composteren. Er zouden beter passende regels moeten komen waardoor agrariers in het gebied dit natuurmaaisel kunnen gebruiken om organische stof gehalte van de bodem te verbeteren/ koolstof op te slaan en bodemvruchtbaarheid te verhogen.

